

GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDE VE ÂŞIKLARIN DİLİNDE KINA

Yard. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı

Malinowski'ye göre, bir toplumu öteki toplumlardan ayıran o toplumun kendine özgü kültürüdür. Bir kültürü özgün kılan, o kültürü oluşturan öğelerin kültür bütünü içindeki yerleri ve öteki öğelerle olan ilişkileridir.

Her kültür kendi içinde uyum sağlayıp bir bütünlük oluşturur. Kültür birliğinden hareket eden Malinowski, kültürü toplumsal bütünleşmenin temeli olarak görür.

Her toplumu kaynaştıran, bir arada tutan, tasada ve kıvançta ortak eylemler sergileyen çeşitli değerler bulunmaktadır. Bu değerler içinde en önde gelenleriyse gelenek ve göreneklerdir.

Türk halkının gelenek ve görenekleri arasında önemle korunanlardan biri kına yakma geleneğidir.

Kına, Arapça hına sözünün dilimize kına olarak geçmiş biçimidir. Kına, iki çeneklilerden kına ağacı denilen bir bitkinin kurutulmuş yapraklarının tozudur. En çok Afrika, Mısır, İran ve Hindistan'da yetişir. Yurdumuzda da İçel, Adana, Antalya yöresinde yetiştirilmektedir.

Kına yakma adetinin İbrahim Peygamber'in oğlu İsmail'i kurban ederken bir kınalı koçun gelmesi, Allah tarafından İsmail'in yerine bu koçun kurban edilmesinin istenmesi nedeniyle adak için kurban kesimi geleneği doğmuştur.

İbrahim Peygamber'in oğlu İsmail'i kurban için süsleyip sürmelemesi gibi gelen koçun da süslenmiş, boyanmış olmasından dolayı kurbanlıkların süslenmesi ve kırmızı boya sürülmesi gelenek haline gelmiştir.

Türk halk kültüründe kına üç şey için yakılır. Bunlardan birisi Kesilecek kurbanı kına yakmaktır. Allah yoluna kurban edildiği için.

İkincisi askere giden delikanlıya kına yakılır. Bazı yörelerde başa bazı yörelerde de ele yakılır.

Bu uygulama gelenek ve göreneklerimizin yanında bir nevi vatana kurban olduğunu ifade etme amacı güder.

Vatan hizmetinin başlangıcında askere giderken yakılan kına, askerın görevine daha candan sarılması gerektiğini, yeri geldiğinde vatan için kurban olacağını hatırlaması içindir.

Halk arasında Kınalı Ali söylencesi çok yaygındır. Söylenceye göre:

Oğlum Ali, yazmışsın ki 'Kafamdaki kınayla dalga geçtiler. Kardeşime de yakma.' Demişsin.

Kardeşine de yaktım. Komutanına ve arkadaşlarına söyle, senle dalga geçmesinler.

Bizde üç şeye kına yakılır:

Bir; gelinlik kıza: Gitsin ailesine, çocuklarına kurban olsun diye.

İki; Kurbanlık koça: Allah'a kurban olsun diye.

Üç; Askere giden yiğitlerimize: Vatana kurban olsun diye.

Gözlerinden öper, selam ederim. Allah'a emanet olun. Annen.

biçimindedir.

Üçüncüsü de gelinlere kına yakılmasıdır.

Geline kına yakılır, çünkü gelinin ailesi kızını gelenek ve göreneklerimize göre baba ocağından başka bir eve göndermekte, kocasına ve yeni evine kurban etmektedir.

Kına aynı zamanda temizliğin, saflığın, iyi niyetin simgesi olduğundan geline kına yakma coşku ile kutlanır. Bu kutlama gününe *kına gecesi* denir.

Kına gecesi, gelinin ve güveyinin gerdeğe girmeden önce yapılan büyük eğlencenin ve şenliğin adıdır. Bu gecenin en çarpıcı uygulaması ağıtlarla birlikte yakılan kınadır. Kınanın bir tepsi içerisinde üzerinde yanan mumlarla taşınması, buna gelinin kız arkadaşlarının eşlik etmesi gelenektir. Kına yakan kimsenin çoğunlukla başı bütün olarak tanımlanan evli, mutlu ve ilk çocuğu hayatta olan bir kimse olmasına özen gösterilir. Gelinin avcuna kına yakılırken kayın valide gelinin avcuna altın koyar. Oyunlar, türküler, mâniler, deyişler kına gecelerinin en önemli unsurlarıdır.

Kına yakılırken söylenen mâniler, türküler, yakımlar kız ile anasında duygu çelişkilerini açığa çıkarmaktadır. Bir taraftan ağlanır, öte yandan eğlenilir. Zaten kına türküleri gelin ve anneyi ağlatmak için düzenlenmiş yakımlardır. Kına yakma deyimini de ağıt yakma gibi türkü yakma sözüne dayalı olarak oluşmuş bir söz kalıbıdır.

Kına geceleri genellikle gelinin yaşlıları tarafından yürütülen neşeli ve çok sesli bir gecedir. Türkiye'nin her tarafında birbirine

yakın adlar verilen bu geceye *kına gecesi*, *el kınası*, *gelini kınaya çekme*, *kına düğünü*, *kına basma*, *baş bağlama*, *gelin okşama* vb. adlar verilse de genel adı kına gecesidir. Kına geline bakireliğin simgesi olduğu için, gelini güzelleştirdiği için, gelin olduğunun belli olması için, söz getirmeden gelin olduğu için ve geleneğe bağlı olduğu için yakılır.

Kına gecesi, Anadolu'da hanım hanıma yapılan eğlence olup Sabaha kadar sürebilir.

Aslında kız evinde gelin kınası, oğlan evinde de güvey kınası yakılırken günümüzde modern yaşamın getirdiği yeni olanaklar çerçevesinde kız ve oğlan evleri bir araya gelip ortaklaşa bir eğlence düzenleyerek kına gecesi geleneğini yerine getirmektedir. Geleneksel kültürümüzde ayrı yapılan etkinliklerdir.

Hemen her yörede uygulanan bu gece için yakılmış türkülere *kına türküsü* denir.

Kına gecesi söylenen kına ağıtları tıpkı ölüm ağıtları gibi belli bir tören unsuru taşıyan ağıtlardır. Kına ağıtlarının tamamı anonimdir. Sadece kadınlar tarafından gelin kıza kına yakılırken genellikle sazsız, çalgısız söylenir.

Bu türkülerin saz eşliğinde de icra edildiği bilinmekle beraber genellikle gecede bulunanlarca sazsız söylenir.

Kına ağıtları hiçbir zaman para karşılığı okunmaz. Eğlenceye katılan kadınlar ve kızlar tarafından okunur. Ölüm ağıtlarında olduğu gibi para karşılığı ağıt okuyan ağıtçı kadınlar olmaz. Bu ağıtlar için kesinlikle para verilmez.

Kına ağıtlarında her konu ele alınmakla birlikte ağırlıklı olarak işlenen konu ayrılık ve gurbettir.

Bu türkülerin ilginç örnekleri:

*Geline bak geline
Kına yakmış eline
Gelin kurban olayım
Senin tatlı diline
Kırat gemini gever
Düğün halkı seni öğer
Kızım kınan kutlu olsun
Söyle dillerin tatlı olsun*

Tarlaya soğan ekerler

*Etrafına çit çekerler
Gelin olacak kızın
Eline kına yakarlar
Gelin kınan kutlu olsun*

*Atladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
Kızım kınan kutlu olsun*

*Çattılar çatma taşını
Vurdular düğün aşını
Gelin kınan kutlu olsun
Evinde dirliğin tatlı olsun*

*Yağmur yağar urgan urgan
Kız üstünde telli yorgan
Güzel yataklarda çalkan
Bindiğin atlar etlensin
Gittiğin yollar otlansın
Gelin kınan kutlu olsun
Dirliğin düzenin tatlı olsun*

*Kebapçuların şişi
Gelinin inci dişi
Kınanız mübarek ola
Hazırlayın bahşişi*

*Uykum geldi esnerim
Bülbülü kafeste beslerim
Kınanız mübarek ola
Bahşişimi isterim*

*Kınası karılır tasta
Oğlan evi pek havasta
Kız anası kara yasta
Gelin kınan kutlu olsun
Orda dirliğin tatlı olsun*

*Kaya dibi karıncalı
Yani çifte görümceli
Hem dayılı hem amcalı
Gelin kınan kutlu olsun
Orda dirliğin tatlı olsun
Atlayıp geçer eşiği
Sofrada kalır kaşığı
Gelin evlerin ışığı
Gelin kınan kutlu olsun
Orda dirliğin tatlı olsun*

Bu ağıtlarda en çok işlenen tema kız anasının ve kızın duygularının yansıtılmasıdır. Kız anasının ağzından:

*Dağlarda gilik kurusu
Dibinde keklik sürüsü
Bu da ölümün yarısı
Kızım kınan kutlu olsun
Evinde dirliğin tatlı olsun*

biçiminde söylerken kız gurbete gidiyorsa ağıt yakan kadınlar kızın ağzından yaktığı ağıtlarla kızını sanki çevresiyle vedalaştırır.

Bunun ilginç örnekleri de:

*Bindirdiler Arap ata
Döndürdüler yönüm öte
Savuşturdu komşu kızlar
Komşu köyden daha öte
Anam kınan kutlu olsun
Kalanlar mutlu olsun*

*Elimi yuduğum arklar
Belimi verdiğim dutlar
İşte koydum gidiyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar
Anam kınan kutlu olsun*

biçimindedir.

Kına sadece geline yakılmayıp damada da kına yakılmaktadır. Anadolu'da evlenen erkeğe damat ya da güveyi denir. Damada

yakılan kınaya da *güveyi kınası* adı verilir. Bu tören güvey evinde yapılır ve törene sadece erkekler katılır. Oğlana yakılacak kına genellikle kız evindeki törenden gönderilir.

Kız evinde hazırlanan kınanın bir kısmı kıza yakılırken bir kısmı da bir tepsi üzerine konulup etrafı mumlarla süslenerek yanına konan baklava, çörek, börek vb. yiyeceklerle birlikte güveyi evine gönderilir.

Kına töreni için toplananlar hocanın dua okumasından sonra yörelere göre değişen biçimlerde belli bir tören çerçevesinde ve eğlence ağırlıklı olarak kınayı yakarlar. Kimi yerlerde kına güveyinin avuç içine, kimi yerlerde serçe parmağına, kimi yerlerde sağ elinin tamamına kına yakılmaktadır. Kına yakılırken güveyinin avucunun içine *arılık* olsun diye arkadaşlarınca para koymak adettir. Ayrıca güveyinin eline kırmızı bir mendil sıkıştırılır. Sabah ilk gelen arkadaşı bu mendili alır.

Geline olduğu gibi güveyiye de kına yakılırken kına türküleri okunur. Bunun ilginç örnekleri:

*Güveyi baban şehre vardı mı
Halep kınası aldı mı
Yakın oğluma dedi mi
Güveyi güveyi kınan kutlu olsun
Yarin ağzı tatlı olsun*

*Tartıldın güveyi tartıldın
Terazi geldi tartıldın
Yalnız yatmaktan kurtuldun
Güveyi kınan kutlu olsun
Yarin ağzı tatlı olsun*

biçiminde görülmektedir.

Kınanın tarihi gelişimi antik devirlere kadar inmektedir. Eski Mısır'da, boya olarak kullanılmasının yanı sıra tıpta ilaç olarak kullanılması, mumyaların turnaklarının kınalanması kınanın çok eski devirlerden beri çeşitli amaçlarla kullanıldığını göstermektedir.

Türk tıp tarihinde de kınanın çok eskiden beri kullanıldığı bilinmektedir. Eski Türkler kınayı veba hastalığına karşı kullanmışlardır. 16. yüzyılda halk arasında balgam söktürmek için kuru üzümle dövülen kına hap şekline getirilip yutulmuştur. Yine aynı dönemde baş ağrısına karşı rezene tohumu kına ile yoğrulmuş, yapılan lapa ağrıyan yerlere sarılmış, nezle için de karpuz suyu sirke ve kına

ile karıştırılıp başa yakı biçiminde sarılmıştır. Göz ağrısı için de az su ile kaynatılan kına başa sürülmüştür.¹

Kına halk tedavilerinde bugün bile çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Kınanın Papatya çiçeği ile kaynatılıp bir çay kaşığı şap, bir çay kaşığı karabiber konarak oluşturulan karışım başa sürülüp, bir gün bekledikten sonra yıkanırsa nezleye karşı iyi geldiği söylenir. Bronşite karşı da kınanın çekirdeği çıkartılmış kara üzümle karıştırılıp dövülmesi ve hap şeklinde sabah akşam yutulmasının iyi geldiği bilinmektedir.

Yine kınanın halk arasında göz kuvvetlendirici ve yorgunluk giderici olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Gözlerin kuvvetlenmesi için yaşlı kadınların sürekli başlarına kına yaktığı yaygın olarak bilinmektedir. Ekzema, mantar, yanık, kesik, çamaşırdan sonra parmak uçlarındaki açılmaların tedavisinde en etkili halk ilacının kına olduğu düşüncesi yaygındır.

Halk kültürümüzün bu önemli ögesi günlük yaşamımıza o denli girmiştir ki atasözlerimizde:

Anan eline kına yaksın

Kınayı yoğurmayınca kadri bilinmez

Analı kuzu kınalı kuzu

biçiminde görülen kına, argoda *Geçmişî kınalı* sözü ile öğme yoluyla bir çeşit söğme olarak kullanılır.

Yine argoda, *Bayramdan sonra kınayı ..... yak* biçiminde bir kullanımı da yaygındır.

Bilmecelerimizde de:

Kafanın altını yeşil kazdım al çıktı (kına)

Akşam baktım yeşil, sabah baktım kırmızı (kına)

Yeşil vurdum kırmızı çıktı (kına)

Sarı kavak yaprağı, Hz. Ali toprağı (kına)

Çıtır çıtır çınar yaprağı, içinde Azrail toprağı (kına)

Dışı yeşil içi al

Akıllılar arayalar bulalar

Akılsızlar mat olalar kalalar (kına)

Tırnak kadar maya, on parmağı boya(kına)

Akşamdan çamur

Sabahtan kömür

Kadınlar yakar

¹ A.S.Ünver, *Türk Tıp Tarihinde Veba Hastalığına Karşı Kına Tatbiki*, Türk Tıp Tarihi Arşivi, 1938, C.II, S.7, s.5

Ağalar bakar (kına)

gibi söyleyişlerde yer almaktadır.

Kına yalnız insanlara değil, sevilen hayvanlara da yakılır. Özellikle güzel görünümlü atların yelesine, kuyruğuna, koyunlara, kuzulara, kurbanlıklara yakılır. *Analı kuzu kınalı kuzu, anasız kuzu kınasız kuzu* bu gelenekten kaynaklanmaktadır. Saçları kızıl olanlara kınalı denir.

Türk kültüründe çeşitli özellikleri nedeniyle en çok şiirlere konu olan kekliğin güzel bir türünün adı *kınalı keklik*dir. Buradan hareketle halk arasında güzellere de *kınalı keklik* denildiği bilinmektedir.

Kınaçiçeği denilen bitkinin renginin kırmızı olmasından öte geleneksel kültürümüzdeki kına ile hiçbir ilgisi yoktur. Kınakına adı verilen bitki de tıpkı kına çiçeği bitkisi gibi sadece ad benzerliğinden başka kına ile herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Halk arasında bu derece yaygın kullanımı olan kınanın âşıkların diline ve teline girmemesi düşünülemez.

Kimi zaman sevgilinin ak ellerinde olan kına, kimi zaman da akla gelebilecek bütün yönleriyle âşığın dizeleri arasında saygın yerini almıştır.

Karacaoğlan bir dördlüğünde:

*Ak ellere al kınalar yakınır,
Ala göze siyah sürme çekinir,
Dostu olan dost yoluna bakınır,
Dosta giden yolda izim var benim.* (s.24) derken,

bir başka bir dördlüğünde:

*Kınalı keklik gib'oynar sekersin,
Tor kuş gibi ağzın ağzın bakarsın,
Beni görünce de kaşın yıkarsın,
Gül kara zülfüne kurban olduğum* (s.100) söyleyip

başka dördlüklerinde de :

*Ilgıt ılgıt esen seher yelleri;
Esip esip yâre değmeli değil.
Ak elleri elvan elvan kınalı,
Karadır gözleri, sürmeli değil.* (s.131)

*Karac'Oğlan eydür: Sen de ben gibi,
İkimiz de bir tepede gün gibi.
Yâr, eline kına yakmış kan gibi,
Boyasın yâreme sürmeyesiyе. (s.316)*

*Oturmuş pınara kız ile gelin,
Onlar birbirine arz eder halın.
Boğum boğum kınalanmış ak elin.
Gelin hiç söylemez, kız nazlı, güzel. (s.366)²*

biçiminde kendine özgü deyişler içinde kına kavramını kullanırken
Dadaloğlu bir şiirinde:

*Derviş paşa gayri kına yakınsın,
Böbür böbür dört bin yana bakınsın,
Emme bizden gece gündüz sakınsın,
Öç alırsız ilk fırsatı bulanda.*

biçiminde kına kavramını argo karşılığı ile kullanmıştır.

Âşık Ömer, bir dörtlüğünde;
“İndim gittim nazlı yârın iline
Bülbül konmaz bahçesine gülüne
Bayram gelsin kına yaksam eline
Kınası olmadık eller perişan”³

Gevheri bir şiirinde;
Gevheri der bu kuğunun kasdi ne
Kına vurmuş ellerinin üstüne
Kurban olam gözlerinin mestine
Ak kuğuda böyle gözler olur mu⁴

Erzurumlu Emrah bir şiirinde,

² CUNBUR, Müjgan, Karacaoğlan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank., 1985, s.12, 24, 39, 61, 100, 131, 248, 300, 316, 364, 366

³ BEZİRCİ, Asım, Türk Halk Şiiri, Say Yay., C.1, 1993, s.283

⁴ a., g., e., s.296

Sabahtan uğradım ben bir fidana
Dedim mahmur musun dedi ki yok yok
Ak elleri boğum boğum kınalı
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok⁵

Yine Erzurumlu Emrah bir şiirinde;
Ak elleri kınalının
O gözleri sürmelinin
Emrah eydür şu sunanın
Dâd elinden vâh elinden⁶

Âşık Derdiçok bir şiirinde;

Şol kara kaşında kaldı nazarım
Yitirdim aklımı mecnun gezerim
Ak göğsünden düğmelerin çözerim
Kınalı parmaklı el benim olsa (s.9)

Âşık Süleyman bir şiirinde;
Sığamış kolları billur bilekli
Şahin bakışlı da arslan yürekli
Kınalı beşikli körpe bebekli
Güzel sensin güzel benim neremde (s.52)

Ahmet Çıtak bir şiirinde;
Yakışır eline elvan kına yak
Ne güzel yaratmış her yanını Hak
İnanmazsan aynayı al sen de bak
Evimi başıma yıkar yanağın (s.62)

Âşık Pervani bir şiirinde;
Sanki zezem olmuş yarin dudağı
Süslü gevher zebercetle parmağı
Kınayla allanmış yârin tırnağı
Şeker şerbet verişinden tanırım (s.232)

Âşık Ferrahi bir şiirinde;

---

⁵ a.,g.,e., s.334

⁶ a.,g., e., s.337

Şeker kaymak tatlı dili
Kınalanmış nazik eli
Koynundaki gonca gülü
Derem dedim deremedim (288”)⁷
Köroğlu bir şiirinde;
Oturmuşlar hanım gibi
Kına yakmış kanım gibi
Yâr yitirmiş benim gibi
Dağlar hiç görmediniz mi⁸

Dertli bir şiirinde;
Dertli sefil gezer gurbet ellerde
Beyhude Şöhreti gezer dillerde
Yarım gelir deyi gözü yollarda
Elleri kınalı gözü yaşlı yâr⁹

Ruhsati bir şiirinde;
Gelsin demiş bu gün yine sultanım
Kara göz üstüne kaşı kemanım
Bugün yarın hanesine mihmanım
Kına yaksın ellerine aman ha¹⁰

Köroğlu bir şiirinde;
Haber aldım ihvanından kulundan
Doyuk olduk akçasından pulundan
Hey ağalar akan kanın alından
Altımızda Kırat kınalanmalı¹¹

Oturmuşlar hanım gibi
Kına yakmış kanım gibi
Yâr yitirmiş benim gibi

---

⁷ BEZİRCİ, Asım, Türk Halk Şiiri, Say Yay., C.2, 1993, s.9, 52, 62,232,288

⁸ BAŞGÖZ, İlhan, İzahlı Türk Halk Edebiyatı, Ararat Yay., Tarihsiz, s.56

⁹ a.,g.,e., s.76

¹⁰ a.,g.,e., s.123

¹¹ SEÇMEN, Hüseyin, Köroğlu Yaşamı-Sanatı-Şiirleri, Deniz Kitaplar Yayınevi, 1983, s.159

Dağlar hiç görmediniz mi¹²
Ercişli Emrah bir şiirinde;
Bir hoş sona bizim gölde salınır
Başı yeşil ayakları kırmızı
Kına yakmış ağ eline destine
Alma teki yanakları kırmızı¹³

Her seher her sabah kaya burcunda
Öter sesi gelir güzel kekliğin
Elleri kınalı beli kemerli
Gider sesi gelir güzel kekliğin¹⁴

Aklım aldın beni saldın yabana
Cemalın benzettim mah-ı-tâbana
Kınalı parmaklar altında şana
O nazik ellere kim kurban olsun

Bizim bağlar veran oldu nazlı yar
Sen Şah'ın bağınnan nar bana gönder
Hınalı ellernen koy mahrabaya
Al şefteli, heyva yar bana gönder

Seherde uyanmış gözleri mahmur
Dedim sarhoş musun söyledi yok yok
Ağ elleri boğum boğum kınalı
Dedim bayram mıdır dedi ki yok yok

Garip Hasan'ın bir dörtlüğünde;
Bilmem sarhoş mudur uykudan kalkmış
Taramış zülfünü gerdana atmış
Beyaz ellerine al kına yakmış
Didim öpüşelim didi ki yok yok¹⁵

---

¹² a.,g.,e., s.174

¹³ SARAÇOĞLU, Ali, Ercişli Emrah, Kültür Bak. Yay., Ank., 1999, s.82

¹⁴ a., g., e., s.231, 241, 254, 392, 393

¹⁵ a., g., e., s.394

Nesimi bir drtlgnde;
Uykudan uyanmış şahın bakışlım
Dedim sarhoş musun söyledi yok yok
Ak elleri elvan elvan kınalı
Dedim bayram mıdır söyledi yok yok¹⁶

Âşık mer bir şiirinde;

Bilmem sarhoş mudur uykudan kalkmış
Dilber on parmağına kınalar yakmış
Taramış kkln gerdana dökmüş
Dedim dgn mdr dedi ki yok yok¹⁷

Karacaoğlan bir şiirinde;
Karacaoğlan der ki otur yanıma
Sana gelen kaza tatlı canıma
Beni ldr bas ellerin kanıma
Desinler ki on parmağın kınalı¹⁸

Erzurumlu Emrah bir şiirinde,
“Ak elleri boğum boğum kınalı
Altun kemer ince bele minalı
Bir huri bakışlı melek simalı
Meftuniyim o dildare di gelsin¹⁹

Ercişli Emrah bir drtlgnde;
Her seher her sabah dağlar başında

---

¹⁶ a., g., e., s.396

¹⁷ a., g., e., s.400

¹⁸ a., g., e., s.427

¹⁹ a., g., e., s.432

Öter sesi gelir güzel kekliğin
Âşıkların kanı ile boyanıp
Elinin hınası güzel kekliğin²⁰

Âşık Sümmani bir şiirinde;
(Penek) kazasında, bağlar seyrinde,
Bir gelin seyrettim, Eller kınalı
Al ehram örtünmüş servi kamete
Yakışmış o boya; Beller kınalı

Nazlısın nazenin hangi can için
Münasipsin vezir için, han için
Bülbül terkeylemiş gülü sen için
Her kadem bastıkça; yerler kınalı!

(Sümmani) matetti şirin sözile,
Yaktı beni yarım elâ gözile
Bağlardan azmetmiş yüz bin nâz ile,
Tekellüm danışır; Diller kınalı!²¹

Âşık Öksüz Ahmet bir şiirinde;

Her seher, her sabah taşlar başında
Öter sesi gelir, güzel kekliğin!
Âşıkların kanı ile boyanmış,
Elinin kınası meral kekliğin!²²

Erzurum yöresinde bir türkü;
Gel gel yanıma keklik
Kadan canıma keklik,

---

²⁰ a., g., e., s.486

²¹ LÜTFİ, Semih, Halk Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri, Sûhulet Kütüphanesi, İst., 1933, s.99

²² a., g., e., s.144

Kınalı parmakların,
Batır kanıma keklik!²³

Bir mani örneğinde;
Geline bak geline,
Kına yakmış eline,
Bir şey deme geline,
Küser gider iline!

Kınalıdır kapısı,
Kendi melek yapısı,
O benim olacaktır,
Koy çatlsın hepsi!

Gavurun seni malı,
Na kınalı kınalı!
Alışkındır yaylaya,
Durmaz gâvurun malı,²⁴

Dadaloğlu, başka bir güzellemesinde;
Avşar içinde ben güzel gördüm,
Kozan arasında çeker göçünü
Kınalı ayağını, başını
Sırma ile örmüş sümbül saçını (119)

Dadaloğlu, Hurşit ile Mahmihri hikayesinde Mahmihri'nin
Germiyan Beyinin oğluyla olan düğününü duyunca şunları söyler;
Ne güzel yakılmış yârin kınası
Beş kese akçeye değer sinesi
Torulmuş, terlemiş kaymak memesi
Desem han öldürür demesem öldüm... (175)²⁵

Âşık Hasan bir dörtlüğünde;

²³ a., g., e., s.248

²⁴ a., g., e., s.288, 303, 377

²⁵ KUTSİ, Tahir, Dadaloğlu, Toker Yay., 2.Baskı, İst., 1975

Bilmem sarhoş mudur uykudan kalkmış
Taramış zülfünü gerdana dökmüş
Beyaz ellerine al kına yakmış
Dedim öpüşelim mi dedi ki yok yok (s.272)

Bursalı Âşık Halil bir dörtlüğünde;
Pamuk ele mor mor kına yakınır
Ak gerdana gerdanlığın takınır
Mâh cemalin bu hâkirden sakınır
Bu derdime çare olur mu bilmem (s.343)
Âşık Minhaci bir şiirinde,
Bayram gelmiş ağ ellerin kınalar
Bizim ilden göç eylemiş sunalar
Haraboldu yaptığımı binalar
Akar bozbulanık sellere döndüm (s.415)²⁶

Âşık Ruhsatî bir dörtlüğünde;
Birgün muradıma erdiğim zaman,
Ayrılık ateşi nasıl da yaman,
Sinesin sineme sardığım zaman,
Kınalasın ellerini, aman ha! (s. 30)

Âşık Ruhsatî bir başka dörtlüğünde;
Elvan elvan döner eller kınadan,
Bir bergüzar aldım yavru sunadan,
Bu surette insan doğmaz anadan,
İnci mi ola, sedef mi ola, dür mü ola? (s. 33)

Âşık Ruhsatî bir başka dörtlüğünde de;

Kerem et dediğim bozma peymanı
Gider de gelirim, sunam gözleme
Kaldır kalbindeki eski gümanı
Soldurma elinde kınan, gözleme. (s. 56)

Âşık Ruhsatî bir başka dörtlüğünde;
Bin beş yüz ineğim, körpe danalı

---

²⁶ PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, Türk Halk Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınevi, Ank., 1975

İki yüz cariyem eli kınalı
Doksan da çobanım beli kamalı
Ah neyleyeyim yürekte var, elde yok (s. 95)

Âşık Ruhsatî bir diğer dörtlüğünde de;
Her seherde yol öğrattım kapuna
Niceleri beler idi topuna
Yanakların şevk verirdi yapuna
Al kınalı yarım idin bir zaman (s.132)²⁷

Seyranî, bir dörtlüğünde;
Zina kem söz ile sohbetle olur
Zina kem nazarla gözden de olur
Zina kem niyetle özden de olur
Ne desen yakışmaz kınalar gibi (s.94)²⁸

Âşık Sümmanî bir dörtlüğünde;
Bizi davet itti hanım analar,
Halaya düzülmüş telli sunalar,
Ak ellere yakmış kızıl kınalar,
Dostlar, bu illerin meralı gelmiş. (s.93)²⁹

1914'te doğan ve 1987'de ölen Sivaslı Âşık Feryadî
Çağırır "Güzel Yüzlü Emine" adlı şiirinin bir bölümünde;
Kırmızı kınayı yakmış eline
Gümüş kemerini takmış beline
Benziyor bahçenin gonca gülüne
Gül yüzlü emine öldürdün beni
Nasibim olaydın saraydım seni (s. 88)
Âşık Feryadî "Yavru Senin" adlı başka bir şiirinde;
Cemalin benzettim güne
Bu güzellik sarar cana
Ayda, haftada ... bir kına

²⁷ GÜNEY, Eflâatun CEM- GÜNEY, Çetin Eflâatun, Âşık Ruhsatî Hayatı ve Şiirleri, Ülkü Matbaası, İst., Tarihsiz, s.132

²⁸ KASIR, Hasan Ali, Seyranî, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yay., Ank., 1999, s.94

²⁹ OKAY, Haşim Nezihî, İstanbul Maarif Kitaphanesi, İst., Tarihsiz, s.93

Ellerine yavru senin (s.101)³⁰
Kars doğumlu Posoflu Âşık Zülâlî bir şiirinde;
Köy kızı ayinei devrana bak,
Bu bayramda iki elin kına yak
Giy montunu gece, olmadan şafak,
Cumhuriyet Baramı'na hazır ol. (s. 127)

Posoflu Âşık Zülâlî bir başka şiirinde;
Sanarsın bülbüller konar güllere bayram günü,
Öterler hayran olursun dillere bayram günü
Gelin kızlar moda yapar zilfine perçemine,
Süslenir kına yakarlar ellere bayram günü. (s. 141)

Posoflu Âşık Zülâlî, Kars'ın Şadlık Destanı adlı destanında;
Ordumuz gelirken yola baktılar
Al-Sancağımıza çiçek taktılar
Nezretmiş ellere kına yaktılar
Sevindi güvendi analarımız (s.169)³¹

Afşinli ozan Âşık Derdiçok bir şiirinde;
Gördüm gözleri sürmeli,
Ağ elleri kına güzel
Kerem eyle git karşımdan
Yaktın beni gene güzel (s. 46)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde de;
DERDİÇOK aslın sormalı
Âşık buse vermeli
El kınalı göz sürmeli
Gediyonmu geze güzel (s. 47)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Dermiş başına dernekler
Sedften beyaz tırnaklar

³⁰ PÜRLÜ, Kadir-ÖZEN, Kutlu, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 1996, s.88,101

³¹ NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver, Posoflu Âşık Zülâlî, Özen Matbaacılık, Ank., 1987, s.127-141-169

Şeker kamışı parmaklar
Kınalanmış elin gördüm (s. 69)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Farzdır güzeli övmesi
Sünnet çirkini dövmesi
Çok murat güzel sevmesi
Kınalanmış desti bugün (s. 89)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Ölmeden bir daha görsem
Yüzünü yüzüme sürsem
Bir gelen yok haber sorsam
Kınalı mı elleriniz (s. 103)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Gene kınalı ellerin
Bülbül olmuştaki dillerin
Yavru koynun'daki güllerin
Yeni açmış taze gelin (s. 108)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Ağ yar (Beyaz tenli) ikrârına durmalı
Bazı bazı dost isteğin vermeli
Elleri kınalı gözleri sürmeli
Yoksa nazlım gedincinmi kıyana (s.134)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Şol kara kaşında kaldı nazarım
Yitirdim aklımı mecnun gezerim
Ak göksünden düğmeleri çözerim
Kınalı parmaklı ol benim olsa (s. 136)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Amanın dertlerim artıyor gene
Sallanma karşımda get döne döne
Armağın salmışlar bir kaşık kına
Düşünürken gönül kendi halına (s. 144)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Gönül dargın m'olur zalım dostuna
Elvan elvan kına yakar destine
Çıksın ala gözlüm yolun üstüne
Geçenlerden haber al beni beni (s. 196)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Sana mı verildi bu kadar peklik (temizlik)
Kafesler içinde kınalı keklik
Şu yalan dünyada heç görme yokluk
Mevlâm versin kısmetini bol güzel (s. 232)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Baktım ki toplanmış seğmen geliyor
Ciğerimi delik delik deliyor
Kapısında çifte davul çalıyor
Eline kınalar yakmış gediyor (s.358)

Âşık Derdiçok bir başka şiirinde;
Görmüyon mu bütün delik sineler
Bayram gelmiş dost elini kınalar
Daha taze koynundaki memeler
Vallah benzer yen' açılmış güle kız (s.400)³²

---

³² DEMİR, Sıdık, Afşin'li Derdiçok, Alıç Okul Yay., Ank., Tarihsiz